

Türkiye’de Mültecilik İltica, Geçicilik ve Yasallık “Van Uydu Şehir Örneği”

Özge Biner

Çev: Ezgi Çakmak, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul: 2016, 263 sayfa.

Halil Emre DENİŞ*

Özge Biner, Marmara Üniversitesi Fransızca Kamu Yönetimi bölümünden mezun olduktan sonra, yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Strasbourg Üniversitesi’nde tamamlamıştır. Söz konusu çalışma, yazarın doktora çalışmalarının geliştirilerek kitaplaştırılmış halidir. Yazar, tez çalışması sırasında yapmış olduğu etnografik çalışmaya, kitaplaştırma aşamasında yasal, kurumsal ve yapısal anlamda son değişiklikleri entegre etmiştir.

Kitap mültecilik, yasallık ve geçicilik arasındaki ilişkiyi, mültecilerin Türkiye’deki hukuk mücadelesi üzerinden ele almaktadır. Çalışma 2007-2012 yılları arasında Van’da bulunan İranlı sığınmacılar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Van’ın İran’a sınır komşusu olması bunda bir etken olarak göze çarpmaktadır. Bir diğer önemli nokta ise Van şehrinin Türkiye’nin doğu sınırından giriş yapan göçmenler ve sığınmacılar için önemli bir durak olmasıdır. Aynı zamanda yerel, ulusal, uluslararası ve ulus ötesi alanda faaliyet gösteren formal ve enformel aktörlerin faaliyetlerini sürdürdüğü bir yer konumundadır. İranlı mülteciler ise Türkiye’deki sığınmacılar arasındaki en kalabalık gruplardan biri olması çalışmanın neden İranlı mültecilerle yapıldığını bize açıklayan başlıca özellik olarak göze çarpmaktadır. İnceleme yapılan grupta farklı etnik, dini ve politik görüşlerden insanların olması da çalışmayı daha ilginç hale getirmektedir. Bu gruplar da Bahai Fars, Şii Fars ve Sünni Kürt olarak üçe ayrılıyor. Görüşme yapılan sığınmacı sayısının 30 olduğu anlaşılmalı ve görüşme yapılan kişilere dair bilgiler kitabın sonunda ayrı bir şekilde gösterilmektedir. Görüşme yapılan kişilerin 18’i Kürt, 10’u Fars ya da Bahai Fars ve 2’sinin etnik kökeni belirtilmemiştir. Türkiye’de resmi görevlerde bulunan bazı kişilerle yapılan görüşmelere de yer verilmiştir. Yazar, İranlı mültecilerin yasa ve yasallıkla kurdukları ilişkide tutarlılık, süreklilik, istikrar ve sabır bulunduğunu ve mültecilerin yasal sürecin bir süre sonra haklarını teslim edeceğini, yasallığın geçiciliği sonlandıracağına inandıklarını belirtmektedir.

*Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, emredenis@gmail.com

Kitap yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm “Mülteci Çalışmalarında Geçicilik” başlığını taşımaktadır. Geçicilik, yasallık ve mültecilik kavramları bu bölümde tartışılmıştır. Bu noktada yazarın uluslararası literatürün yanında, Türkiye’de söz konusu kavramlar üzerinden yapılmış çalışmalara da değinmesi, teorik altyapı açısından iyi bir araştırma yapıldığını bize göstermektedir. Bu çalışmada yazar, uluslararası literatürü incelerken, 1970’lerden itibaren bazı çalışmaların mültecilik sürecini oluşturan belli başlı aşamalara sabitlenerek, deneyimin kavramsallaştırılmasını önerdiğini belirtmektedir. Bu çalışmaların mülteci deneyimini tarif ettiğini, bu deneyimin genellikle benzer neden sonuç ilişkileri içerisinde oluştuğunu, söz konusu çalışmalarda mülteciliğin kendini tekrarlayan davranışlar olarak ele alındığını ve bu nedenle de bu yaklaşımın eleştirilere maruz kaldığını belirtmektedir. Yine yaptığı literatür incelemesinde, geçiciliğin iltica sisteminin dayatması olduğu koşullarda, mültecilik sürecinin bireysel ve bağlamsal farklılık dikkate alınarak nasıl çalışılır sorusunun, mülteci çalışmaları külliyatında çok küçük bir yere sahip olduğunu açıklamaktadır. Yazar aynı zamanda son dönem çalışmaların ise bireylerin hukuki süreçle nasıl ilişkilendiklerinden ziyade buldukları mekânda yaşamlarını nasıl idame ettirdiklerine, bunlar için ne tür stratejiler ürettiklerine, sosyal ağ ilişkileri ve ulus ötesi pratiklerinin, bu stratejilerine ve karar alma mekanizmalarını nasıl etkilediklerine odaklanıldığını belirtmektedir. Bu ve bunun gibi uluslararası literatür taramasından örnekler bu bölümde detaylandırılmıştır. Türkiye’deki literatür incelemesinde ise yazar çalışmaların bir kısmının küresel emek piyasası dinamiklerini anlamaya yönelik olup uluslararası veya hükümetler arası kurumlar etkisiyle uygulanan yasal düzenlemeleri küreselleşme odaklı incelediğini, bir diğer kısmının ise farklı göç hareketleri ve deneyimlerini daha mikro ölçekte ele alan ve örtüşen göçmen kategorilerindeki bireysel ve bağlamsal farklılığa dikkat çeken çalışmalar olduğunu söylemektedir. Literatürdeki bu noktaları belirleyen yazarın, kendi çalışmasında ise geçicilik, mültecilik ve yasallık arasındaki ilişkiyi bireylerin yasal süreç deneyimleri üzerinden ele almayı amaçladığı, hem uluslararası hem de ulusal literatürde işaret edilen mühim kavramsal boyutları birleştirerek ele aldığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda sahaya dair yaşadıklarını, Van’da çalışmayı gerçekleştirmek için geçirdiği yedi ayda yaptığı gözlemlerin özeti mahiyetinde bir başlığı da okuyunca çalışmanın üzerinde düşünsel bir emeğin yanında fiziksel bir emeğin de olduğu göze çarpmaktadır. Bu yedi ayda, İranlı mültecilerle katılımcı gözlem ve derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi 30 görüşmeci ile İran’da yaşadıkları sıkıntılar, ülkelerinden neden ayrıldıkları, Türkiye’yi neden seçtikleri, yaşadıkları yasal süreçteki sıkıntıları, bekleme sürecinde ve Van’da yaşadıklarına dair olumlu ya da olumsuz koşulları, bir başka ülkeye geçiş sürecinde yaşananlar ile ilgili vb. sorularla yaşanan süreç bireysel, toplumsal ve yasal açıdan araştırılmak istenmiştir.

İkinci Bölüm “Mülteci Deneyimi Işığında Uydu Şehir Van: Şeytanın Şehri”. Burada uydu şehir kavramının mülteci yaşantısına olan etkisi tartışılmıştır. Burada yine mültecilerin uyması gereken yasal ve idari koşulların, şehir yaşamında karşılaştıkları sıkıntıların neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Uydu şehir kavramının ne olduğu, devletin uydu şehirler için yürüttüğü yasal süreçlerin neler olduğu da bu bölümde anlatılmaktadır. Uydu Şehir uygulaması, mülteci çalışmaları için önemli bir inceleme alanını oluşturmaktadır ve ilk olarak 1950 yılında

“Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun”da yasal metinlere konu olduğu belirtilmiştir. Kurumsallıktan uzak, değişen ölçütler üzerinden yürütülen çalışmalar nedeniyle, “uydu şehir” kavramının bugün halen resmi bir tanımı yapılamamaktadır. Yazar bu noktada uydu şehir uygulamasına dair en somut çıkarımın, tutarsız, keyfi ve spontane bir şekilde yapıldığını belirtmektedir (ss. 26-29). Uydu şehirde gerçekleştirilen belirli düzenlemeler ile sığınmacıların uyması gereken belirli kurallar konulmuştur. Bunlar uydu şehir sınırlarının yirmi kilometre ötesine çıkmamak, haftanın belirli günlerinde yabancılar şubesine imza vermek, şehirden ayrılma durumunda yabancılar şube polisinden izin almak, herhangi bir sokak eylemine katılmamak ya da siyasi bir oluşuma katılmamak gibi kurallardır. Yazara göre bu kurallar bireyin mekân ve sosyal çevresi ile olan ilişkilerini kısıtlamakta ve bireyin hareketlerini kontrol etmeye yarayan niteliklerdir (s. 30). Araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Af Örgütü, İnsan Hakları Derneği, Van Kadın Derneği ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı gibi örgütlerin iltica alanında aktif faaliyet gösterdiği belirtilmekte ve bu örgütlerin ne tip faaliyetlerde bulunduğu dair okuyucuyu aydınlatmaktadır. İranlı mültecilerin üç farklı etnik, politik ve dini gruptan oluşması nedeniyle söz konusu şehirdeki yaşam pratiklerinin de birbirinden farklılaştığı görülmektedir. Yazar, mültecilerin birçoğu sığınma taleplerinin değerlendirilmesi sürecinde İran, Avrupa ya da Amerika kıtasında yaşayan akrabalarından maddi yardım olarak geçimlerini sağladıklarını, gönderilen ülke, miktar ve sıklığın da her grup için farklılaştığını belirtmiştir. Bahailer ve Farsların maddi yardımı daha çok Amerika ve Kanadadaki akrabalarından düzenli aralıklarla aldığı, İranlı Kürtlerin bu yardımı daha az ve düzensiz aralıklarla İrandaki akrabalarından aldığı da belirtilmiştir. Göreceli olarak daha az yardım alan grup bir süre sonra şehir içi ekonomide iş arama yoluna gitmektedir. Örneğin Bahailer ve Farslar şehir içerisinde kayıt dışı ekonomide çalışmak istemezlerken, Sünni Kürtlerin ekonomik yapılarından ve gelen yardımın kısıtlı olmasından dolayı kayıt dışı ekonomiye dâhil olmalarının bir zorunluluk olarak karşımıza çıktığı da belirtilmiştir (s. 44). Ancak burada yazar Kürtlerin maddi güçlerinin kısıtlılığının bu durumu zorunluluk haline getirmesinin yanısıra, konuştukları dilin Van’da yaşayan Türkiyeli Kürtlerle rahat iletişim kurmalarında etkin olduğu düşüncesini uyandırmaktadır.

Üçüncü Bölüm “İran Deneyimleri: Yola Çıkmadan Önce Yaşananlar, Akıldan Geçenler, Akılda Kalanlar”. Bu bölüm çalışmanın en çarpıcı bölümlerinden biridir. Mültecilerin geride bıraktıkları yaşamları, İrandaki yaptıkları siyasi mücadeleler ile devletle ilişkileri mültecilerin anlatıları üzerinden ele alınmış ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bahailer, Farslar ve Kürtler ülkelerinden ayrılmalarına neden olan noktaları, karşı oldukları rejimi, maruz kaldıkları iktidar ve şiddeti farklı tanımlamakta ve ülkeyi terk etme eylemlerine farklı anlamlar yüklemektedirler. Görüşmecilerin anlatıları İran devletinin bu etnik gruplar üzerindeki baskısını gözler önüne sermiş ve oldukça ilginç anlatıların olduğu görülmüştür. İran devletindeki rejime neden karşı oldukları, devletleriyle mücadele ve yüzleşme anları, ülkeden ayrılma sürecinde karar aşamaları ve eyleme geçiş süreçleri, ayrılık hisleriyle mücadele edişleri, neden Türkiye’yi seçtikleri gibi konular bu bölümde mültecilerin deneyimleri üzerinden anlatılmaktadır. Bir Bahaî mültecinin anlatısındaki sözler oldukça etkileyicidir: “Doğrusunu söylemek gerekirse bir Bahaî olarak günün

birinde İrandan ayrılma vaktimin geleceğini biliyordum... Baha'iler gönülsüzce ülkeden ayrılma hissiyatıyla büyürler... İranda sunulan hayat kendilerini geliştirmelerine, kimliklerini diledikleri gibi yaşamalarına olanak tanımaz... Bunu söylemek beni üzüyor ama İrandan ayrılmak, ülkeyi terk etmek bizim için bir geleceğe dönüşmüş..." (s. 67). Görüşülen bir Fars ülkeden ayrılışının İslam rejimi karşıtı eylemler gerçekleştiren bir grubun içerisinde olması nedeniyle gerçekleştiğini belirtmiştir: *"Düzenli olarak toplantılar, tartışmalar, seminerler düzenliyorduk. İran Devleti'nin bunu öğrenmesi durumunda başımıza gelebileceklerden haberdardık..."* (s. 68). Görüşülen bir Kürt mülteci ise kalıp mücadele etmenin her zaman daha ağır bastığını, hapisanede yaşadıklarını, bu süreçte ailesinin yaşadıklarını ve tekrar yakalandığı takdirde bunları göze alamaması nedeniyle, yenilgiyi kabul edip kaçmaya karar verdiğini anlatmıştır (s. 71). Bu noktalardan sonra mülteciler neden Türkiye'yi seçtiklerini de çeşitli anlatılarla ortaya koymuşlardır.

Dördüncü Bölüm "Hukuk ve Hukuk Dışılığın İşlevi: Türkiye'de İltica Prosedürünün Yapısı ve Etkileri". Bu bölümde yasal sistemdeki çoklu yapılar incelenmiştir. Kurumsal aktörlerin karar verme süreçleri, yasallık ve yasa dışılık arasındaki ayrımın hangi durumlarda belirgin hangi durumlarda ayırt edilemez olduğu tartışılmıştır. Burada yazarın dile getirdiği bir iddiaya, çalışma hakkında fikir verir nitelikte olduğu için değinmekte fayda var. Bu iddia da devlet eliyle sisteme dâhil edilen devlet dışı aktörler ile onların prosedürlerinin yasal sistemin muğlaklığını ve yasal statünün sunduğu hakların imkânsızlığını sabitlediğidir. Hukuki çoğulluk ve yasal belirsizlik bağlamında farklı aktörler tarafından uygulanan hiyerarşik ve tutarsız kuralların kayıtlı-kayıtsız, düzenli-düzensiz olanı birbirinden nasıl ayırt edilemez hale getirdiği de tartışılmıştır. Ayrıca bu noktada Türkiye'deki sığınmacıların, yasal ve yasal olmayanı ayırt etmenin neredeyse imkânsız olduğu bir alanda, nasıl kontrol ve idare edildiği de anlatılmıştır. Hukuki alana dâhil edilen devlet dışı aktörlerin karar ve uygulamalarının, ulusal aktörler tarafından yeri geldiğinde meşru yeri geldiğinde de gayrimeşru sayılmasının yasallık ve yasa dışılık arasındaki ilişkiyi neye dönüştürdüğü de incelenmiştir (s. 88). Bu noktada yazar bu iddiasını açıklamak için çeşitli argümanlar ortaya konmuştur. Resmi aktörlerin işleyişleri hakkında bilgiler verilmiş, bu aktörler içerisinde çalışan kişilerle mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Bu mülakatlarda dikkate değer açıklamalar yapılmış olup resmi aktörlerin uygulamada yaptıkları yanlışlar, hatalar, yasa dışılıklar, istisnalar, görmezden gelmeler gibi birçok unsur göze çarpmaktadır. Türkiye'deki sığınmacıların statüsünü belirlemede ilk aşamada uluslararası aktör olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve ulusal aktör olan İl Göç İdaresi Müdürlüğü mültecilerle birer mülakat gerçekleştirmektedir. Her iki aktör de sonucu İçişleri Bakanlığı'na bildirmekte ve İçişleri Bakanlığı almış olduğu kararı ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne göndermekte ve nihai karar burada verilmektedir. Burada ulusal ve uluslararası aktörlerin uygulamalarda çeliştikleri, yasal süreçte verilen farklı kararların gelen sığınmacıyı mağdur edebildiği de belirtilmiştir. Bir BMMYK koruma görevlisinin anlatıları, bu konuyu açıklamaya örnektir. BMMYK koruma görevlisi verdiği örnekte, bir kişinin BMMYK tarafından mülteci olarak tanındığını, yerleştirileceği ülke tarafından kabul edildiğini, ancak Türk Devleti'nin çıkış izni vermediğini, buna da kişinin iltica talebinin Türk Devleti'nce kabul edilmediği yönünde bir açıklama getirildiğini belirtmiştir. Devlet nezdinde kişinin ülkeden çıkışı için "Türk Devleti bu kişiyi mülteci olarak tanımamaktadır, ancak BMMYK'nın kişinin çıkış

işlemlerine itirazı yoktur” mektubu ile kişinin ülkeden çıkabilmesini sağladıklarını da anlatmıştır (s. 105). Bu örneğe de baktığımızda, ulusal ve uluslararası aktörlerin, yasal süreçlerde ve uygulamalarda farklı kararlar verebildikleri, sorumlulukları birbirlerine bıraktıkları, önce verilen kararın sonra değişebildiği gibi hususlar mevcuttur. Bu örnek gibi konuyu daha iyi kavramak açısından bu bölümde birçok örneğe yer verilmiştir.

Beşinci Bölüm “İltica ve Geçicilikte Yasallığın İnşası”. Mültecilerin Türkiye’deki yasal süreç ile nasıl bir ilişki kurdukları, yasal sürecin gidişatı ile zaman içerisindeki değişikliklerin neler olduğu yine mültecilerin deneyimleri ortaya konularak bu bölümde aktarılmaya çalışılmıştır. Sığınmacıların İrandan gelmeden önce öğrendiği bilgilerin arasında ilk olarak, Türkiye’de mülteci statüsünün Avrupalı olmayan sığınmacılar için yerleşik yaşama izin vermediğidir. Ancak iltica sürecinde BMMYK’nın aktif bir rol oynadığı, mülteci olarak tanınma durumunda üçüncü bir ülkeye yerleştirilme durumu olduğu da öğrenilenler arasındadır. Bir sığınmacının anlatıları bu süreci şu şekilde tarif etmektedir: Türkiye’ye gelmeden önce ailesinden, Van’da olan tanıdıklarından biri ile iletişime geçmesi için bilgiler aldığını, Türkiye’ye geldiğinde bu kişi ile iletişime geçtiğini, iletişime geçtiği kişinin kendisini BM Ofisi’ne götürdüğünü, burada işlemlerin sabahdan akşama kadar sürdüğünü, burada kendisine iltica usulleriyle ilgili bir broşür verdiklerini, BM’nin internet sitesi üzerinden dosyasının durumunu takip edebileceğini, ancak ikinci bir kayıt için polis karakoluna gitmesi gerektiğinin anlatıldığını söylemektedir. Ertesi gün polis karakoluna gittiğinde kendisine yasal süreçle alakalı pek bir şeyin anlatılmadığını, orada diğer mülteciler ile tanıştığını ve bu sayede mültecilerin olduğu bir sosyal ağa dâhil olduğunu belirtmiştir (s. 125). Yine bu gibi anlatılarla sığınmacıların ilk kayıt anında, statü belirleme mülakatlarında, mültecilik başvurularının reddedildiğinde yaptıkları itiraz, yasal olarak tanınmaları ve bir ülkeye yerleştirilme aşamalarında yaşadıkları da sığınmacıların anlatılarıyla örneklendirilmiştir.

Altıncı Bölüm ise “Yasadışılığın Rengi Siyaha Yakındır Yasal Tanınmanın Bireysel Hayatlara Etkisi” başlığını taşımaktadır. Bölümde yazar, mülteciler üzerinde yasallığın sundukları ve sunmadıklarını ortaya koymaya çalışmıştır. Bu kısımda yasal süreç içerisinde mültecilerin beklerken gündelik hayatlarını nasıl sürdürdükleri, bağlantıları, kendilerine aktarılan kaynaklar, ve süreç içerisindeki olumlu ya da olumsuz yönler gösterilmek istenmiştir. Göze çarpan noktalardan birisi mültecilerin kendi aralarında, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin iltica talebini haklı bulduğu kişileri üçe ayırıyor olmasıdır. “Şanslılar, askıda olanlar ve kadersizler”. Şanslılar iltica talebi haklı bulunanlar, yerleştirme işlemi tamamlananlar ve ulusal otoriteden çıkış izninde büyük ihtimalle sorun yaşamayacak olanlara denilmektedir. Askıdakiler iltica talebi kabul edilmiş, ancak üçüncü ülkeye yerleştirilmesi yapılmamış ya da yapılmayacak olanları anlatmaktadır. Kadersizler ise yine mülteci olarak tanınmış, başka bir ülke tarafından kabul edilmiş, ancak ulusal otoriteden çıkış izni alamayanlar olarak tanımlanmıştır (s. 168). Yasaklarla gündelik hayatın disiplin içerisine alınması süreci de anlatılarla ortaya konulmuştur. Örneğin beş yıllık bir sürecin sonunda mülteci olarak kabul edilmiş olan bir Kürt’ün anlatılarında, Türkiye’de mülteci olmayı, hayata açılan tüm kapıları ve pencereleri kapatmak olarak tanımlamıştır. Sürecin belirsizliklerle dolu olduğunu, hislerini körelttiği zaman daha çabuk bazı şeyleri kabullenip tahammül etmeye başladığını, bu süreçte yaşananın büyük bir yıkım olduğunu, içinden çıktığında

üstesinden gelebileceğinden emin olmadığından bahsetmiştir. Fars bir sığınmacı askıdaki hayatını tanımlarken, geçici bir yerde mülteci olmanın sadece bugünü bağlayan kararlar vermeyi gerektirdiğini, merak ettiği şeyleri yapmayı, örneğin enstrüman çalmak, bir dil öğrenmek, bir STK'da çalışmayı istediğini, ancak bir süre sonra, yakında gideceği fikri aklına geldiğinden kendisini dizginlediğini, bu fikrin yapmak istediği şeyleri gerçekleştirmesine engel olduğunu söylemiştir (s. 176). Bir başka Kürt sığınmacı ise politik bir mücadele içinde yer almış birisini apolitize etmenin güç olduğunu, mevcut düzenin elini kolunu bağladığını, aslında Türkiye'deki siyasi çarkın içine dâhil olmak, insanlarla buluşmak ve tanışmak, onlardan biri olmayı istediğini belirtmiş, ancak içinde bulunduğu durum nedeniyle kendisini sınırladığını, Türkiye'den mülteci sertifikasıyla çıkış yapmak zorunda olduğu için dikkatli olmak zorunda olduğunu anlatmıştır (s.178).

Yedinci Bölüm “Hiçbir Yerdeyken Her Yerde Olabilmek. Mülteci Deneyiminde Ulus Ötesi Alan İnşası”. Bu bölümdeki anlatı mültecilerin ulus ötesi alan inşalarının ne şekilde gerçekleştiğiyle alakalıdır. Mültecilerin bir yandan İran'daki bağlantıları ile görüşmeye devam etmeleri, diğer yandan geçici olma durumu nedeniyle Türkiye'de mülteci olarak yaşadıkları, ve de gitmek istedikleri üçüncü ülke ile olan ilişkileri yine anlatılar üzerinden ortaya konulmuştur. Yazar burada “*Van-İran arasındaki bilgi, strateji, para, mal, alışveriş, değiş tokuşu yaşanan an ve mekandaki gündelik hayattı idame ettirmeye yardımcı olurken, yasallık üzerinden geçici hayatın sonlandırılması çabası mültecileri Van'da kaldıkları süre boyunca her türlü olası yerleş(tir)me ülkesiyle bağ ve bağlantı kurmaya yönlendirir.*” demektedir (s.189). Gelen sığınmacının başlarda yaşadığı bocalama, sürece dâhil olması, Türkiye'deki yasal düzenlemeler nedeniyle, üçüncü bir ülkeye gidene kadar yaşadıkları süreç, bu süreç içerisinde İran'daki aile ve akrabalar ile aralarındaki ilişkiler, bazen İran'a geri dönme isteği ve sonradan bunun bastırılması, gidecekleri olası ülke ve daha önce gidenlerle haberleşmeleri, orada yaşayanların hayatlarını duymaları ve bu hayatların sığınmacıların hayallerini şekillendirmesi konuları sığınmacıların anlatılarıyla detaylandırılmıştır.

Söz konusu çalışma, Türkiye'de mültecilik konusu üzerine çok ciddi veriler içeren bir çalışma olarak göze çarpmaktadır. Akıcı bir dile sahip olan çalışmanın, teorik altyapısının güçlü olması ve bu altyapı üzerine mülteci deneyimlerini inşa etmiş olması nedeniyle bambaşka bir pencereden okuyucu ve konuyla ilgili araştırmacılara ışık tutacağı düşünülmektedir. Birinci bölümü anlatırken de belirttiğimiz gibi yazar, uluslararası literatür üzerinde yaptığı incelemede, daha önce yapılmış olan çalışmaların, bireyin hukuki süreçle olan ilişkileri dışında daha çok mekansal olarak incelemelerin yapıldığını ve mültecilerin kurmuş oldukları sosyal ağlar ve ulus ötesi pratiklerine değinildiğini söylemiştir. Bu açıdan bakıldığında uluslararası literatüre, yasallık sürecinin irdelenmesiyle yeni bir katkının yapıldığı düşünülmektedir. Aynı zamanda bu çalışmanın, ulusal literatürde küreselleşme bağlamındaki incelemelerin, farklı göç hareketleri ve deneyimlerini mikro ölçekte inceleyen çalışmalar ile örtüşen göçmen kategorilerindeki bireysel ve bağlamsal farklılığa dikkati çeken çalışmaların dışında bir noktada olduğu ifade edilmelidir. İlerleyen dönemlerde, artık ülkemizde sayılarının milyonlarla ifade edildiği göçmenler hakkında yapılacak çalışmalarla, yazarın ortaya koyduğu, yasallık, geçicilik ve mülteci olma unsurlarını, deneyimler

üzerinden anlatan araştırmacıların sayısının artabileceği, ilginç bulguların çıkabileceği ve yine alana bu çalışmaya benzer katkılar yapabileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın dolayısıyla kitabın mültecilik sorunsalına dair bütün bu olumlu katkılarına rağmen göz ardı ettiği veya değinmediği noktalarla ilgili şunlar ifade edilebilir. Mültecilerin işleriyle ilgilenen bürokratların veya kamu çalışanlarının, mültecilerin iş ve işlemlerini yürütürken ve onlara hizmet sunmaya çalışırken yaşadıkları sıkıntılara, yaptıklarına, mültecilerin sorunlarının çözümüne yönelik tespitlerine de yer verilebilirdi. Türkiye'deki mültecilerin sorunlarının çözümü hususunda yazarın ortaya koyacağı görüşleri içeren bir bölüm ile, mülteciler üzerinde yapılmış bu çalışmanın devlet mekanizmalarının işleyişinin düzelebilmesi açısından önemli fayda sunabileceği düşünülmektedir. Bir diğer merak uyandıran konu ise kitaba dâhil edilmesi halinde metni daha da güçlendirecek olan sayısal verilerdir. Çalışmanın örnekleme olan İranlı üç grubun yaşadıkları deneyimlere dair argümanlar sayısal veriler yoluyla da desteklenmiş olsaydı, okuyucu açısından çok daha açıklayıcı ve bilgilendirici olabilirdi. Ancak sonuç olarak, Türkiye'de mülteci olma deneyimine etnografik olarak yaklaşmış böylesi özgün bir çalışmanın Türkiye ve dünya gündemini bundan sonra da çokça meşgul edecek olan mültecilik sorunsalına dair uyandırmış olduğu yeni sorular, işaret ettiği sorunlar ve de önerdiği kavramsallaştırmalar açısından mühim bir akademik katkı olduğu vurgulanmalıdır.

